

פסק הרמב"ם (הלכות תלמוד תורה פרק א' הלכה י'), עד אימתי חייב ללמוד תורה עד יום מותו שנאמר ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך וכל זמן שלא יעסוק בלימוד הוא שוכח, (וכך פסק הטור ביורה דעה סימן רמ"ו).

ויש לשאול, מה החידוש שעל האדם ללמוד תורה גם בשעת מיתה? אם אין לו כח הוא אנוס ובמקרה כזה הוא פטור מן הכל, ואם יש לו כח מה הוא אמינא שיהיה פטור, הרי חייב בכל המצוות שבתורה?

וכתב רבי אברהם ארלנגר שליט"א בספרו ברכת אברהם שיש לתרץ, שהיה אפשר לחשוב שכשמתקרב ליום המיתה בן אדם יעסוק רק בתשובה ובוודאי ותחינות ויהיה פטור מתלמוד תורה, קמ"ל שאף על גב שחייב לחזור בתשובה, אין הכוונה שיעסוק רק בתשובה, אלא שביחד עם זה יעסוק בלימוד תורה, ועיקר התשובה הוא שחייב להתחזק בתלמוד תורה, ואין מעלה גדולה מלמות מתוך לימוד תורה ביחד עם חזרה בתשובה.

וכ"כ בספר משנת חיים על התורה (דברים) בשם מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א שהפשט הוא שבשעת המיתה עדיף ללמוד מאשר לומר וידוי.

והמשך חכמה (בבראשית כ"ב - ט"ט) כתב לפרש, וזה שאמרו בשבת (דף פ"ג ע"ב) לעולם אל ימנע אדם מבית המדרש ומדברי תורה, ואפילו בשעת מיתה שנאמר: "וזאת התורה אדם כי ימות באוהל" (במדבר י"ט - ד) - אפילו בשעת מיתה תהא עוסק בתורה. פירוש, דאמרו פרק קמא דברכות, אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו ואמר לו יזכיר לו יום המיתה וכו', הרי דיום המיתה מועיל להחליש הרע ולבלוע היצר יותר מתורה ומקריאת שמע. ואם כן, אם תאמר כי התורה אינו רק להסיר הפחיתות ולהדיח הרע ולהטלים החסרון, אם כן בשעת מיתתו של האדם - שאז נחלש ממנו היצר לגמרי - אינו צריך לאחוז בתורה. על זה אמרו שאינו כן, שעצם התורה היא תכלית השלמות אף במקום שנעדר הרע, לכן אף בשעת מיתתו של האדם יהא עוסק בתורה.

כח הצדקה והחסד

"ותמת שם מרים ותקבר שם, ולא היה מים לעדה ויקהלו על משה ועל אהרן" (כ' - א', ב').

כותב רש"י (בד"ה ולא היה מים לעדה), מכאן שכל מ' שנה היה להם הבאר בזכות מרים.

כתוב בגמ' תענית (דף ט' ע"א), רבי יוסי ברבי יהודה אומר: שלשה פרנסים טובים עמדו לישראל, אלו הן: משה, ואהרן, ומרים. ושלוש מתנות טובות ניתנו על ידם, ואלו הן: באר, וענן, ומן. באר - בזכות מרים, עמוד ענן - בזכות אהרן, מן - בזכות משה. מתה מרים - נסתלק הבאר. שנאמר ותמת שם מרים, וכתוב בתורה ולא היה מים לעדה, וחזרה בזכות שניהן. מת אהרן - נסתלקו ענני כבוד, שנאמר וישמע הכנעני מלך ערד, מה שמועה שמע - שמע שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד, וכסבור ניתנה לו רשות להלחם בישראל. והיינו דכתיב ויראו כל העדה כי גוע אהרן.

מאיך כתוב בגמ' בבא מציעא (דף פ"ו ע"ב), אמר רב יהודה אמר רב: כל מה שעשה אברהם למלאכי השרת בעצמו - עשה הקדוש ברוך הוא לבניו בעצמו, וכל מה שעשה אברהם על ידי שליח - עשה הקדוש ברוך הוא לבניו על ידי שליח. ואל הבקר רץ אברהם - ורוח נסע מאת ה'. ויקח חמאה וחלב - הנני ממטיר לכם לחם מן השמים... יקח נא מעט מים - והכית בצור ויצאו ממנו מים ושתה העם. ופליגא דרבי חמא ברבי חנינא - דאמר רבי חמא ברבי חנינא, וכן תנא דבי רבי ישמעאל: בשכר שלשה זכו לשלשה, בשכר חמאה וחלב - זכו למן, בשכר והוא עמד עליהם - זכו לעמוד הענן, בשכר יקח נא מעט מים - זכו לבארה של מרים. יקח נא מעט מים ורחצו רגליכם.

ויש לשאול, הרי בגמ' תענית אמרו שהמן בזכות משה והבאר בזכות מרים והענן בזכות אהרן, ומהגמ' בבבא מציעא אמרו שהבאר בזכות אברהם אבינו?

וכתב המהרש"א (בבא מציעא דף פ"ו ע"ב ד"ה בשכר ג' זכו לג'), וי"ל דבזכות אברהם לא היו זוכין בהן אלא לפי שעה אבל בזכות משה ואהרן ומרים היו נמשכים המן והענן והבאר כך זמן רב מ' שנה ולכן כשמת אהרן נסתלק הענן וכשמתה מרים נסתלק הבאר וכשמת משה נסתלק המן.

וכתבו השפתי חכמים (במדבר כ' - ב'), בזכות שהמתנה למשה על המים לראות מה יעשה לו כשהושלך בתיבה לכך נעשה לה זכות זה של באר דהיינו מים שנתן הקדוש ברוך הוא מים לעדה בשבילה.

והנה כתבו התוס' בסוטה (דף י"א ע"א ד"ה מרים), לאו דוקא נקט שעה אלא שליש שעה או רביע דקתני בתוספתא מדה טובה מרובה ממדת פורענות על אחת חמש מאות.

ויש להתבונן בכל זה שבזכות חסד שמרים המתנה למשה זמן מועט הקב"ה נתן מים לבני ישראל במשך ארבעים שנה!!!

מבואר בגמ' שבת (דף קנ"ו ע"ב), שמואל והחכם הגוי אבלט היו יושבים, והיו הולכים כמה אנשים לאגם. אמר אבלט לשמואל: אדם זה ילך ולא ישוב, כי יכיש אותו הנחש וימות. אמר לו שמואל: אם בן ישראל הוא, ילך וישוב. הם ישובו במשך זמן, אותו האיש הלך וחזר, עמד אבלט, השליך מאותו איש את משאו ומצא בתוכו נחש שחתך ומשולך שני גזרים. אמר שמואל לאותו אדם: מה עשית שבשכר זה ניצלת ממות? אמר אותו אדם: בכל יום היינו מטילים ונותנים פת ביחד והיינו אוכלים יחד מן הפת. היום היה אחד מאיתנו שלא היה לו לחם, ובשל כך היה מתבייש שכאשר יגיע זמן גביית הלחם לא יוכל לתת משלו. אמרתי לבני החבורה: אני אקום ואקח את הלחם. כשהגעתי אליו, עשיתי עצמי כאילו לקחתי ממנו, כדי שלא יתבייש. אמר לו שמואל: מצוה עשית. יצא שמואל ודרש על סמך מעשה זה: אף שנאמר "וצדקה תציל ממות" (משלי י' - ב') ולא ממיתה משונה בלבד מצילה הצדקה, אלא ממיתה עצמה.

עוד מבואר (שם), שהיה לר' עקיבא בת, אמרו לו החוזים בכוכבים: באותו יום שתיכנס לחופה, יכיש אותה הנחש, ותמות. היתה דואגת על הדבר הרבה. באותו יום של חתונתה לקחה סיכה מראשה, נעצה בחור שבכותל לשמירה, ונזדמן שנכנסה הסיכה בעינו של הנחש. בבוקר כשהוציאה את סיכתה, היה נמשך ובא הנחש אחריה. אמר לה ר' עקיבא: מה עשית שזכית להנצל מן הנחש? סיפרה לו: בערב בא עני, ודפק על הדלת והיו טרודים הכל בסעודה, ולא היה מי שישמע אותו. עשיתי, לקחתי את מנתי שנתת לי, ונתתי אותה לו. אמר לה: מצוה עשית ובשכר ניצלת. יצא ר' עקיבא ודרש: מה שנאמר "וצדקה תציל ממות" הרי זה לא ממיתה משונה אלא ממיתה עצמה.

שמעתי בשם רבי שמשון פינקוס זצ"ל, על אחד שפגש את החבר שלו אמר לו "תודה רבה", השני שאל אותו "על מה תודה רבה?". ענה לו "אני זוכר שלפני ארבעים שנה למדנו ביחד בנישיבה ופעם אחת הייתי צמא ואתה הבאת לי כוס מים, החיית אותי". אמר לו החבר "מזמן שכחתי מזה, אתה לא צריך להזכיר את זה". אמר החבר "אתה שכחת אבל תדע לך שהקדוש ברוך הוא שהוא מנהל את כל העולם כולו הוא לא שוכח, אצלו הכל רשום, הקב"ה יזכיר לך את זה לאחר מאה ועשרים שנה".

לפני כחצי שנה היה ילד בארץ ישראל שהיה לו הרבה בעיות רפואיות, ובקשו ממשפחה ידועה הנמצאת במונסי באמריקה שמאמצת ילדים לא בריאים בביתם שיגדלו גם אותו. המשפחה ענתה שלא שייך, יש כבר שלש ילדים. הילד היה כל כך חולה שהיה קשה להוריו לשמור עליו ורצו כבר למוסרו לאנשים שאינם שומרים תורה ומצוות, ה' ירחם, לכן אנשים חיצוניים לחצו על המשפחה במונסי ובסוף הסכימו לקבל גם את הילד. לאותו ילד היה מכונת הנשמה, מכונת לב... בסוף החורף אם הבית נדבקה מהנגיף הידוע. הרופאים אמרו שלא שייך לטפל בה כי אין מכונת הנשמה פנויה עבורה. המשפחה נזכרה שאותו ילד שאמצו לאחרונה היה חי עם מכונת הנשמה, לכן הביאו מהר רופא מומחה וטכנאי למצוא פתרון שהמכונת ההנשמה הזאת תוכל לפעול לשני אנשים. וכך הצילו את החיים של אותה אישה. לאחר חודש היא חזרה לעצמה. לאחר זמן קבלו טלפון מארץ ישראל שההורים רוצים את הילד שלהם בחזרה. כך כולם ראו בחוש שמן השמים הקב"ה גלגל שההורים לא רצו לשמור עליו והיו צריכים להטיס אותו לאמריקה, ולאחר שהאישה נצלה בזכותו ההורים רצו את הילד שוב. על זה נאמר (משלי י"א - י"ז) "גומל נפשו איש חסד".

לחשוב על רצון הזולת

כתוב (כ' - ט') "במסלה נעלה".

ויש לשאול, למה שינו, תחילה אמרו (שם י"ז) דרך המלך נלך" ועתה "במסלה נעלה"?

וכתוב בספר מושב זקנים על התורה, ונ"ל שמתחילה בקשו שיהיה מניח אותם לעבור בהרוחה בדרך רחב במקום שהחיה יכול לעבור בקל, דרך מישור, זהו דרך המלך נלך, היינו דרך רחב כדאמרין בפרק המוכר פירות (בבא בתרא דף צ"ט ע"ב) שדרך המלך אין לו שיעור כך אמרו נלך דרך שוה, וכשלא רצה שלחו לו כיון שאינך רוצה לתת לנו דרך רחב, תן לנו לכל הפחות דרך קצר מסלה אחת דרך הרים במקום שאין שדות כלל זהו במסלה. לומדים מכאן איך משה רבינו חשבן הכל כדי לכבד את השני, ללכת לפי רצון אחרים.

עכשיו שאנחנו עומדים בחודש תמוז, הדורשים אומרים שחודש תמוז הוא זמן תשובה ממשמש ובא, עוד חודשיים כבר חודש אלול, עוד שלש חודשים יהיה כבר ראש השנה וימים נוראים, השם יעזור שנזכה להמשיך לנצל את הכוחות שיש בידנו, כל אחד במקומו, ולעלות במעלות התורה והיראה ונזכה לגאולה שלימה במהרה בימינו, אמן.

לעילוי נשמת

נשמה טהורה הנערה רחל ע"ה

בת יבדלחט"א הגאון רבי יהודה אריה הלוי דינר שליט"א

נלב"ע כ"ה מרחשון תש"פ

ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת

בעל החוט שני

מרן הגאון רבי שמריהו יוסף נסים בן רבי נחום מאיר קרליץ זצוק"ל

נלב"ע כ"ג תשרי תש"פ

ת.נ.צ.ב.ה.